

Østers

Eivind Bergtun, Bømlo Skjell as, Stein Mortensen og Øivind Strand

Som presentert i Havbruksrapporten tidligere år, er østersdyrkingen i Norge inne i en spennende utviklingsfase. Situasjonen er imidlertid fremdeles preget av at det finnes få produsenter, et begrenset hjemmemarked for skjellene, lite kapital og liten offentlig satsing på å få revitalisert næringen.

Det produseres to østersarter i Norge: flatøsters og stillehavsøsters. I dag er det tre produsenter som aktivt produserer flatøstersyngel: Nes as (Rekefjord, Rogaland), Bømlo Skjell as (Aga, Hordaland) og Scalpro as / Taro Vekst as med kombinasjonsdrift med Scalpros klekkeri i Øygarden, Hordaland, og Taros vekstanlegg i Roan, Trøndelag.

Bømlo skjell baserer produksjonen på en modernisert, halvintensiv pollproduksjon, og erfaringene fra siste sesong er gode for deler av produksjonen. For larveproduksjonen gjenstår det fremdeles en del før målene er nådd. Fra driften i Rekefjord er det såvidt vi vet gjort de samme erfaringer som ved Aga-pollen på Bømlo.

Scalpro as og Taro Vekst as benytter en intensiv driftsform. I løpet av 1998 produserte Scalpro as 500 000 stk 1 - 2 mm flatøstersyngel. Produksjonen i 1999-sesongen ble 6 millioner yngel. Mesteparten av dette er sendt til Taro Vekst as som tar skjellene frem til 15 mm yngel. En del er også eksportert til Frankrike. I tillegg til disse tre aktive produsentene, kan det muligvis høstes litt flatøstersyngel fra enkelte østerspoller som ikke er i aktiv drift.

I tillegg til flatøstersproduksjonen, produserer Sealife as i Espevikpollen på Tysnes yngel av stillehavsøsters, hovedsakelig til egen produksjon. Det var ingen yngelproduksjon i Espevik i 1999, men det planlegges yngelproduksjon våren 2000.

Produksjon av matskjell - status og utvikling

Den norske produksjonen av konsumskjell er i dag liten. Anslag fra dyrkerne viser imidlertid et stort potensial, og tro på vekst i produksjonen i løpet av de kommende årene. I dag er det imidlertid bare ett stort dyrkingsanlegg i Norge: Bjerga Østers as (Ryfylke, Rogaland), en datterbedrift av Norshell as. Bjerga Østers as har de førstkommende årene planer om å sette ut fire - fem millioner yngel årlig. Det er imidlertid mange som har konsesjoner på dyrking av østers, og har drevet eller driver småskalaproduksjon eller prøvedrift. De fleste ligger i Hordaland og Rogaland. Erfaringer fra tidligere - blant annet på 1980-tallet - viser at de beste lokalitetene for østers langs norskekysten ligger i midtre og ytre strøk, mellom Stavanger og Statt. Produksjonstiden for konsumøsters på minst 60 g er fire-fem år i Norge. Dette resulterer i et visst kapitalbehov. Et anlegg som eksempelvis skal produsere en million konsumøsters årlig, verdt litt over 4 millioner kroner, må ha fire - fem årsklasser i sjøen samtidig. Bare varelagerverdien på østersen vil for et slikt anlegg ligge på 7-9 millioner kroner. Det er få som kan våge en slik satsing, så lenge de ikke vet om de har et marked for skjellene. For å få til et nettverk, arbeider en gruppe skjelldyrkere i Sunnhordland i disse dager med å lage en forretningsplan for å vurdere en satsing på østers i denne regionen. Det arbeides også med planer for å finne egnede lokaliteter for østersanlegg i Trøndelag.

Forskning og utvikling

Som nevnt innledningsvis, er det de siste årene utviklet klekkeriproduksjon og videreutvikling av halvintensive produksjonsformer, i regi av bedriftene. Målet med de halvintensive driftsformene er å få en kostnadseffektiv og forutsigbar yngelproduksjon ved å nytte det beste fra tradisjonelle og intensive metoder (se fjorårets Havbruksrapport). Resultatene fra et forsknings- og utviklingsprosjekt hos Bømlo skjell/Havforskningsinstituttet er i korte trekk at av de seks driftsfasene driftsformen består av, går fire meget godt, mens overlevelsesprosenten i to av fasene fremdeles er for lav til kommersiell drift. De fasene som fungerer best, er kondisjonering av stamdyr, klekking (ca. 1 milliard larver er klekket i år), samt nedstrøms- og oppstrøms vekstanlegg (1 – 20 mm).

Næringens behov og visjoner

For å oppnå en bærekraftig østersnæring, er det ikke nok å forbedre produksjonsmetodene. Det er mange utfordringer foran oss. Flere av oppgavene som det må arbeides med, representerer områder som er felles for hele skjellnæringen, uavhengig av art:

- Kontroll og overvåkning av algegifter
- Planer og modeller for kystsonenebruk, inklusive eventuell regionalisering og egnethetsvurderinger av skjelldyrkingsområder
- Etablering av kvalitetskriterier og - standarder
- Markedsføring av norske skjell

I tillegg til disse punktene vil vi nevne fem spesielle prioriterte oppgaver, som vi anser for helt nødvendige å utføre de første årene:

1. Kartlegging av egnede lokaliteter for produksjon av setteskjell og konsumøsters

Norge er i utkanten av det naturlige utbredelsesområdet for europeisk flatøsters, og det er viktig at vi finner de beste lokalitetene med hensyn til vekst, dødelighet, osv. Miljøet på dyrkingslokaliteten er viktig for produksjonstiden, og vi ser kartlegging som det viktigste virkemiddelet for å finne en optimal dyrkingsform. Det er sannsynlig at det også ligger mye verdifull informasjon i historisk materiale som lokaliserer gamle dyrkings-lokaliteter.

2. Effektivisering av dyrkningsteknikker og –utstyr for produksjon av setteskjell og konsumøsters.

Produksjon av sette- eller konsumskjell består hovedsakelig av rengjøring og sortering. Vi har fremdeles ikke utviklet og/eller tilpasset dyrkningsteknikker og utstyr til våre farvann og vårt lønnsnivå.

3. Stabilisering og økning av yngelproduksjonen

Det er viktig å sikre kompetansen hos dagens yngelprodusenter, og få til en videreutvikling av anleggene som er bygget opp, blant annet gjennom myndighetenes tilskuddspolitik. Vi bør satse på det fortrinnet Norge har, med klekkerier, etablerte poller, og lokalisering av påvekstlokaliteter som nevnt under punkt 1, til å oppnå en kostnadseffektiv yngelproduksjon.

4. Gjennomføring av markedsundersøkelse for eksport av setteskjell.

På kontinentet er det parasittsykdommer på flatøstersen som fører til at den dør før den kan høstes. Ved å eksportere halv voksne østers fra Norge til kontinentet vil

østersen oppnå konsumstørrelse før den dør. Kanskje blir dette det viktigste markedet for norsk østersnæring?

5. Øke tilgangen på risikovillig kapital, og offentlige garantier for lån og driftskreditt.

Et generelt høyt kostnadsnivå og lang produksjonstid, gjør at østersdyrking krever mye kapital. Det er få dyrkere som våger å satse uten offentlig støtte før de er sikret omsetning av skjellene.

Kilde: Karlsen, Ø. et al, FiskerHav, Særnr. 3 - 2000. Havforskningsinstituttet - www.imr.no